

Robert Kurelić, Daily Life on the Istrian Frontier: Living on a Borderland in the Sixteenth Century, Brepols Publishers, Turnhout 2019., 230 str.

Ćutić Gorup, Maja

Source / Izvornik: Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2019, 37, 238 - 240

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:072091>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Robert Kurelić, *Daily Life on the Istrian Frontier: Living on a Borderland in the Sixteenth Century*, Brepols Publishers, Turnhout 2019., 230 str.

Robert Kurelić docent je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Njegovi istraživački interesi uključuju povijest svakodnevice, simbole i ceremonije u srednjem vijeku, Istru na prijelazu iz srednjeg u rani novi vijek, srednjovjekovno plemstvo te vojnu povijest kasne antike i srednjega vijeka. Njegova knjiga *Daily Life on the Istrian Frontier: Living on a Borderland in the Sixteenth Century* predstavlja velik prinos povijesti svakodnevice na austrijsko-mletačkoj granici u Istri u 16. stoljeću. Autor otvara nove povijesne perspektive sagledavajući na temelju opsežne bibliografije i različitih izvora život ruralnog svijeta, migracije, kolonizaciju, dolazak Morlaka u Istru te susret i suživot različitog načina života domicilnog i morlačkog stanovništva.

Nakon sadržaja, popisa priloga i kratica te zahvala autor u *Uvodu* (1-27) predstavlja teme o kojima govori u svojoj knjizi. Istra je u 16. stoljeću bila podijeljena na mletačku i austrijsku Istru. Mletačka Republika i Habsburgovci sukobljavali su se na području Istre, a 16. stoljeće predstavljalo je i vrijeme najveće osmanske opasnosti. U Istri su stanovnici obolijevali od malarije i kuge, a depopulacija je bila problem od ranog srednjeg vijeka. Autor objašnjava da je korištenje šuma i pašnjaka na granici bilo nejasno definirano pa su zbog toga izbijali sukobi. Pred Osmanlijama bježe Morlaci koji dolaze iz unutrašnjosti Balkana na istarsku mletačko-austrijsku granicu i rado ih primaju obje strane jer time dobivaju radnu snagu. Morlaci su bili polunomadski stočari koji su sa sobom donijeli i drukčiji način života, sklonost iskorištavanju slabosti vlasti, krađi i krijumčarenju. Smjestili su se u velikim grupama čime vlasti nisu bile zadovoljne, a neki su u Istri potražili sklonište dok ne prestane osmanska opasnost. Autor nadalje daje *Pregled istarske povijesti* (11-20) u kojem govori o istarskoj prošlosti od razdoblja kada je poluotok naseljavalo antičko pleme Histri po kojem je Istra dobila ime, do ranog novog vijeka. Istrom su vladali Rimljani, Ostrogoti, Bizant, Franačka, akvilejski patrijarsi, Mletačka Republika, grofovi Gorički, Habsburgovci. Nakon što su Habsburgovci 1374. od grofova Goričkih preuzeli Pazinsku knežiju i nakon što je akvilejski patrijarh prepustio svoje posjede Veneciji 1420. Istra je u 16. stoljeće ušla podijeljena između habsburškog imperija i Mletačke Republike. Nakon Tridentske arbitražne odluke 1535. uspostavljena je granica uz koju je bilo mnogo diferencija, nepodijeljenih parcela koje su uzrokovale velik broj sporova. U potpoglavlju *Gospodarstvo Istre u 16. stoljeću – šume i pašnjaci* (21-25) autor objašnjava da je istarsko gospodarstvo u 16. stoljeću počivalo na dva stupa: šumarstvu i stočarstvu. Šume su predstavljale građevni materijal i ogrjev, a glede stočarstva između mletačke i austrijske Istre razvila se gospodarska simbioza: stoka iz austrijskog dijela mogla je u proljeće i jesen pasti u južnom dijelu mletačke Istre, a stoka iz mletačkog dijela mogla je ljeti boraviti na planinama austrijskog dijela Istre. Uvodni dio knjige završava *Napomenom uz terminologiju* (26-27) gdje autor objašnjava termine koji su u uporabi u ovoj knjizi, posebice one termine koji označavaju granicu i granično područje.

U prvom poglavlju knjige *Spone koje vežu* (28-70) autor naglašava da mu je zadaća bila istražiti koje su sličnosti na ruralnim područjima postojale s obje strane granice i dati odgovor na pitanja je li za stanovnike graničnog područja bilo teško prijeći granicu i započeti život na drugoj strani te postoje li primjeri za suradnju i integraciju u zajednicama na graničnom području. Ukoliko stanovnici govore istim jezikom, dijele ista praznovjerja i običaje, lakše će – kako tvrdi autor – doći na graničnom području do usustavljanja saveza, društvenih spona i

integracije iako one nužno ne omogućavaju automatsko prihvaćanje i integraciju pridošlica. U potpoglavlju *Podijeljen jezik* (31-34) autor objašnjava da je talijanski bio zastupljen u priobalnim gradovima, a hrvatski u zaleđu, pri čemu se lingvistička i politička granica nisu poklapale. *Lokalna administracija* (34-40) sljedeće je potpoglavlje u kojem je predstavljena uloga župana pri čemu se dolazi do zaključka da je lokalna administrativna struktura bila skoro identična s obje strane granice. Pod *Popularna vjerovanja* (41-47) ubraja se rasprostranjenost različitih praznovjerja pri čemu je integracija u novu zajednicu bila lakša i brža ukoliko se radilo o jezičnoj i kulturološkoj sličnosti. Autor navodi primjere vjerovanja u vampire, vukodlake, vještice i druga praznovjerja u mletačkoj i austrijskoj Istri. U potpoglavlju *Boljun – studija slučaja 'austro-mletačke' suradnje* (47-70) autor je istraživanjem sklapanja brakova došao do zaključka da su stanovnici Boljuna koji je predstavljao dio Pazinske knežije, sklapali brakove bez obzira na političku granicu i granične sporove. Supružnici su bili i iz mletačke Istre (Roč, Buzet, Lanišće, Marčana). Boljun je samo jedna od mnogih ruralnih zajednica na istarskom pograničnom području čiji stanovnici su održavali veze sa svojim susjedima što pokazuje da je granica bila porozna. Istarske ruralne zajednice su – kako tvrdi autor – prihvaćale migrante prihvaćajući ih u svoju zajednicu putem braka, duhovnog srodstva i članstva u bratstvu.

U drugom poglavlju *Nova krv* (71-131) autor objašnjava da su migracije u Istri u 16. stoljeću imale ozbiljne implikacije za vlasti i stanovništvo na obje strane granice. Poluotok je trebao nove stanovnike, a problemi koji su nastali dolaskom Morlaka nisu se mogli lako riješiti. U potpoglavlju pod naslovom *Morlaci i Istra* (77-108) autor tumači značenje naziva Morlak što znači Crni Vlah. Morlake ili Čiče željeli su Mlečani i Habsburgovci naseliti u Istri nakon krvavog rata koji su vodili početkom 16. stoljeća. Smatralo se da će Morlaci zbog svoje robusne prirode biti dobri vojnici kao i posada na galijama. Također su vlasti željele riješiti problem depopulacije i gospodarske krize, ali s Morlacima je došlo krijumčarenje, nerazumijevanje, korupcija, pohlepa, oportunistički i njihovo razumijevanje časti. *Čast, zločin i pravda na graničnom području* (109-127) sljedeće je potpoglavlje u kojem autor daje odgovor na pitanje je li morlačko društvo bilo časno te tvrdi da postoje dokazi koji mogu ispitati tu hipotezu: morlački čin kamenovanja kao napad na autoritet, pobratimi kao najpredaniji prijatelji te morlačka osveta. Sinovi su uvijek trebali osvetiti svoje očeve, a često su ih majke na to podsjećale. Morlaci se u drugoj polovini 16. stoljeća više ne javljaju u izvorima pod optužbama za kriminalne radnje jer su se postepeno integrirali i asimilirali u ruralne zajednice. *Ekonomski migranti na kraju stoljeća* (127-131) tema je potpoglavlja u kojem autor objašnjava da je u prvoj polovini 16. stoljeća većina migracija unutar Istre bila posljedica protjerivanja od strane mletačkih vlasti, a u drugoj polovici 16. stoljeća sve veći nameti u habsburškoj Istri preokrenuli su trend tako da su migracije uslijedile iz tog dijela Istre uglavnom prema Puli. Mletački Morlaci bi migrirali u Pazinsku knežiju kada bi prekršili zakon i bili prognani, a i austrijske vlasti bi ih iz istog razloga tjerale preko granice.

U trećem poglavlju knjige pod naslovom *Što razdvaja* (132-195) autor ističe da su sporovi na granici bili kompleksni zbog odnosa između dviju sila te složenih obiteljskih i dinastičkih politika i interesa. Svaki od tih sukoba jedinstven je – navodi autor – po svojim sudionicima, vremenu i mjestu na kojem se odvio te po čimbenicima koji su utjecali na rješenje ili spremnost da ga se riješi. *Granični sporovi u Istri prije i poslije Rata Cambraiske lige* (160-178) naslov je potpoglavlja u kojem autor objašnjava da su diferencije postojale i prije Rata Cambraiske lige, ali ih je nakon tridentske arbitražne odluke bilo znatno više. To su bila područja stalnih konflikata i velike nestabilnosti. U potpoglavlju *Ritualni na graničnom području – anatomija gra-*

ničnih sporova u 16. stoljeću u Istri (178-190) autor naglašava da je neprijateljstvo između sila, naoružavanje seljaka te generalna nevoljkost pri rješavanju sporova dovelo do neprekidnog dovođenja trupa na granicu kako bi se pokazala spremnost za obranom granice. Okupljanje stotine naoružanih ljudi na granici 1604. predstavlja vrhunac novog rituala na granici kojim je nastupio novi pretežito vojnički način rješavanja konflikta. *Spor oko Valbone* (190-195) naslov je sljedećeg potpoglavlja u kojem autor objašnjava krizu i napetosti između mletačkih i austrijskih vlasti koju je uzrokovao spor oko doline Valbone smještene na planini Ćićariji koja je predstavljala nepresušne ljetne pašnjake za stoku. Dolina je toliko bila važna rašporskom kapetanu u vrijeme Rata Cambraiske lige da je prepustio sedam sela Frani Krsti Frankopan u 1509. kako bi obranio dolinu koju su prisvajali ljudi iz Podgrada. Najveći izazov je za mletačke vlasti – kako tvrdi autor – predstavljao spor oko doline s Veprincem koji je započeo 1571., a prerastao je u ozbiljan međunarodni skandal. Spor je bio ispunjen dugom korespondencijom, batinanjem, napadajima, paljenjem šuma te krađom stoke.

U *Zaključku* knjige (196-199) autor sažima iznimno zanimljivu temu knjige rečenicom da je "istarska granica bila svijet malih paradoksa i znatne složenosti." Na kraju knjige slijedi *Popis citiranih djela* (200-218), *Rječnik pojmova* (219-221), *Rječnik geografskih imena u Istri i blizu Istre* (222-223) na hrvatskom, talijanskom i njemačkom jeziku, *Kazalo* (224-230) i popis izdanja međunarodne kuće Brepols Publishers *Studije o povijesti svakodnevice (800-1600)* (231).

Autor u ovoj hvalevrijednoj knjizi sagledava povijest svakodnevice na istarskoj granici u vrijeme turbulentnog 16. stoljeća kada je stanovništvo bilo izloženo ratovima velikih sila, osmanskoj opasnosti i bolestima, što je uzrokovalo veliku depopulaciju koju su vlasti s obje strane granice nastojale riješiti kolonizacijom. Pri tome se političke, crkvene i jezične granice nisu poklapale. Knjiga sadrži pregledne zemljovide koji zorno prate opise događaja. Autor istražujući istarsku granicu obrađuje zanimljive teme o migracijama, doseljenicima, diferencijama, običajima i raznim kulturološkim fenomenima pri čemu granica predstavlja kako autor kaže 'paradoks' unutar složenih društvenih odnosa koji su integracijama i asimilacijama prerasli u multikulturalno istarsko društvo.

Maja Ćutić Gorup

Ivana Horbec, *Prema modernoj državi. Uprava i politika u Banskoj Hrvatskoj 18. stoljeća*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2018., 603 str.

U nakladi Hrvatskog instituta za povijest nedavno je objavljena monografija Ivane Horbec *Prema modernoj državi. Uprava i politika u Banskoj Hrvatskoj 18. stoljeća*. Knjiga svoje korijene ima u autoričinoj doktorskoj disertaciji te predstavlja rezultat višegodišnjeg istraživanja povijesti Banske Hrvatske u širem kontekstu habsburškog i europskog prosvjetiteljstva. Osim što uvelike pridonosi razumijevanju prosvjetiteljskih ideja i reformi te (proto)modernizacijskih procesa koji u tome razdoblju dubinski mijenjaju karakter i značaj pojma *država*, autorica je predstavila istraživanje utemeljeno na dubinskoj analizi impresivnog korpusa do sada uglavnom nekorisćenog izvornog gradiva iz arhiva u Zagrebu, Beču, Budimpešti i Linzu. Knjiga je podijeljena u šest tematskih cjelina, od kojih svaka korespondira s određenom povijesnom problematikom promatranog razdoblja i nudi odgovore na pitanja o procesima i fenomenima koji su tijekom 18. stoljeća usmjeravali upravno-politički razvoj države.